

TÎLCUIREA EPISTOLEI CĂTRE ROMANI

A SLĂVITULUI ȘI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă și
împodobită cu felurite însemnări de către

Nicodim Aghioritul

Întreptarea tălmăcirii, note ale ediției și înainte-cuvîntare:

Florin Stuparu

editura
Σοφία

București

Cuprins

Înainte-cuvîntare	5
Pricina epistolei către Romani, după dumnezeiescul Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie	22
Capitolul I	25
Capitolul II	56
Capitolul III	71
Capitolul IV	82
Capitolul V	90
Capitolul VI	101
Capitolul VII	113
Capitolul VIII	127
Capitolul IX	157
Capitolul X	173
Capitolul XI	182
Capitolul XII	198
Capitolul XIII	218
Capitolul XIV	229
Capitolul XV	244
Capitolul XVI	259

1. Pavel,

Nici Moisi, nici mulți alții după Moisi, nici dumnezeieștii Evangheliști nu și-au scris numele la începutul scrierilor lor, iar acest fericit Apostol scrie mai întâi numele său în toate epistolele. Pentru ce face aceasta? Din două pricini. Întâi, pentru că cei amintiți scriau oamenilor aflați de față sau celor ce erau aproape, iar el își trimitea scrisorile unora ce se aflau departe; așadar, cu drept cuvânt pune numele său la început. Și, al doilea, pentru că păzea legea și rânduiala alcătuirii epistolelor, întru care se obișnuiește a se scrie la început numele trimițătorului.¹ La *Epistola către Evrei* însă, Pavel nu scrie înainte numele său, fiindcă aceia îl vrăjmășeau. Pentru aceasta, ca să nu se tulbure îndată, auzind de el, și să nu primească epistola, înadins și-a ascuns numele la început. (Vezi la pricina epistolei aceleia.)

Dar pentru care pricină, din „Saul”, s-a numit „Pavel”? Pentru ca să nu se arate mai înjosit cu aceasta decât Petru, căpetenia Apostolilor, care, din „Simon”, s-a numit „Kifa”, „ce se tâlcuiește «Petru»” (*Ioan* 1:43); și decât Iacov și Ioan, fiii lui Zevedeu, care apoi s-au numit „fii ai tunetului” (*Marcu* 3:17).

rob

Multe sînt chipurile slujirii. Astfel, cineva este rob al lui Dumnezeu din facere și din zidire, pentru că toate fapăturile sînt ale lui Dumnezeu: „Toate – zice – sînt roabe ale Tale” (*Psalms* 118:91). Altcineva este rob al lui Dumnezeu din credință, pentru care același Pavel a zis: „(...) v-ați supus (adică ați slujit²) din toată inima dreptarului învățaturii căreia ați fost încredințați” (*Romani* 6:17). Este cineva rob al lui Dumnezeu și din chipul viețuirii, după care Moisi se zice „slugă a Domnului”, adică rob³. Iar Pavel era rob al lui Hristos⁴ în toate chipurile acestea.

¹ Că așa obișnuiau cei vechi a scrie în epistolele lor – după Fotie [Patriarh al Constantinopolei, veacul al IX-lea, n. m.]: „Claudius Lysias, prea-puternicului procurator Felix, salutare!” (*Faptele Apostolilor* 23:26); „Filip, lui Aristotel, fi sănătos!”, „Alexandru, lui Aristotel, să se bucure!” Ori – după același Fotie – Pavel pune înainte numele său fiindcă nu voia nici gura a deschide, nici condeiul a-l mișca, fără a pomeni facerea de bine dobîndită de la Domnul, dintru a Căruia milă avea numele „Pavel”. (n. aut.)

² Pavel tâlcuiește ascultarea ca robie și în altă parte, zicînd: „Au nu știți că celuia ce vă dați robi spre ascultare, robi sînteți celui căruia vă supuneți?” (*Romani* 6:16). (n. aut.)

³ În *Ieșire*, Moisi se numește „slujitor al Domnului” (*Ieșirea* 4:10), iar Iisus al lui Navi era „slujitorul său” (*Ieșirea* 33:11). În cartea lui Iisus Navi, aceiași se numesc „robi ai Domnului”: „Moisi – zice – robul Domnului”, și „Iisus, fiul lui Navi, robul Domnului” (*Iisus Navi* 14:7; 22:5 și 24:29). (n. aut.)

⁴ După *Icumenie*, Pavel scrie la începutul acestei epistole numirea de „slugă” – iar nu de „apostol”, precum obișnuiește a face în celelalte epistole – ca să aducă pe Romani la temerea și

Aici, Pavel pune înaintea numirile iconomiei [lucrării proniei, n. m.] Domnului, suindu-se de la cele de jos la cele de sus. Căci Domnul, după întrupare, S-a numit „Iisus” și „Hristos” fiindcă S-a uns nu cu untdelemn simțit, ci cu Sfântul Duh, Care cu adevărat este mai desăvârșit decât untul de lemn.¹ Iar cum că este și ungeră care se face fără untdelemn, numai cu Sfântul Duh, ascultă-l zicînd pe cîntătorul de Psalmi: „Nu vă atingeți de unșii Mei!” (*Psalm 104:5*) – cuvîntul acesta fiind despre unșii cei mai dinaintea de *Lege*, adică despre Avraam, Isaac și Iacov, cînd nici numele untului de lemn pentru ungeră nu era.

chemat de El

Iar această vorbă, „chemat”, e semn al smeritei cugetări, Pavel arătînd astfel că el nu L-a căutat și nici nu L-a aflat pe Hristos de sine-și, ci a venit la Hristos fiind căutat și chemat de El. Pentru că Domnul l-a chemat pe dînsul din cer, prin vederea aceea mai strălucită decât soarele, precum istorisesc *Faptele Apostolilor* în capitolul 9.²

apostol,

Pavel a adus această numire spre osebirea de alții, fiindcă toți credincioșii se numesc „chemați”, însă doar pînă ce vor crede. Iar eu – zice – am

evlavia lui Iisus Hristos. Pentru că ei erau așa de mîndri, încît hotărau drept dumnezei pe cei ce îi voiau. Astfel – precum zice Evsevie (cartea a II-a, capitolul 2) – ighemonul Iudeii a scris kesarului Tiberiu că Iisus Hristos Se propovăduiește Dumnezeu, ca Unul ce face minuni, iar kesarul și senatul nu au primit numele acesta, dar nu pentru că El ar fi fost nevrednic a Se numi Dumnezeu, ci fiindcă luase numirea fără socotința lor! Aceasta a fost însă o iconomie dumnezeiască, pentru că să nu se arate că Iisus Hristos a fost numit Dumnezeu cu hotărîre și alegere omenească.

Iar Hrisostom, tîlcuind acestea împreună cu Teofilact (mai ales Teofilact luînd acestea de la Hrisostom), zice: „Deci, de vreme ce Pavel era rob după toate chipurile robiei, el pune aceasta în loc de o prea-mare dregătorie, zicînd: «rob al lui Iisus Hristos».” (n. aut.)

¹ [...] Ci ungeră aceasta se numește și „hristos”, cu numirea Celui ce, după trup, S-a uns de Duhul – cum zice marele Vasilie: „Fiindcă toată lucrarea Fiului se arată prin Duhul, «Domn» Se numește Duhul, cu numele Domnului, și «uns» («hristos») cu numele lui Hristos” (*Cuvînt despre botez*). Aceasta însă o ia din acea zicere apostolească: „Cine nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui”, adăugînd: „Iar de este Hristos întru noi...”, în loc de a zice: „Iar de este Duhul întru noi...” (la fel).

Însă, după Teologul Grigorie, „Hristos” S-a numit pentru firea Sa dumnezeiască, căci „pentru aceasta are loc ungeră omenirii” (*Cuvîntul al doilea despre Fiul*). (n. aut.)

² Coresi [Gheorghe Coresi, teolog, filosof și doctor din veacul al XVI-lea, n.m.], știind limba evreiască, zice că și „Saul”, numele cu care Domnul a chemat pe Pavel din cer, va să spună „chemat”. Iar Sfîntul Maxim zice că „Saul” se tîlcuiește „ascultare a lui Dumnezeu” (capitolul 54 al sutei a doua din cuvintele teologice). (n. aut.)

luat și numirea de „apostol” [trimis, n. m.], pe care a luat-o și Hristos, trimis fiind de Tatăl¹. Că a zis Domnul către Pavel: „Mergi, că Eu te voi trimite departe, la «neamuri»” (*Faptele 22:21*).

osebit spre evanghelia lui Dumnezeu,

Adică: „ales spre slujba evangheliei”. Pavel a fost osebit spre evanghelia încă și după alt cuvânt, fiind adică *înainte-hotărît*, precum zice Dumnezeu și către Ieremia: „Mai înainte de a te scoate pe tine din pînțece, te-am sfințit” (*Ieremia 1:5*), adică: „te-am rînduit spre proorocie”. Și Pavel zice pentru sine-și: „(...) cînd a binevoit Dumnezeu, Cel ce m-a ales din pînțelecele maicii mele” (*Galateni 1:15*).² Și nu în deșert zice Pavel: Sînt chemat și osebit spre evanghelia – ci, scriind Romanilor celor mîndri, prin cuvintele acestea se arată vrednic de crezare, ca un ales de Dumnezeu.

Propovăduirea Apostolilor³ se numește „evanghelia (bunăvestire) a lui Dumnezeu”, nu numai pentru trecutele bunătăți dăruite nouă, ci și pentru cele viitoare pe care ni le făgăduiește. Cu numirea pricinuitoare de bucurie a „evangheliei”, Apostolul mîngîie îndată pe auzitori, fiindcă aceasta nu cuprinde vestiri întristătoare, ci vestiri de nenumărate bunătăți. Iar evanghelia aceasta este „a lui Dumnezeu”, adică a Tatălui, fiindcă de Tatăl s-a dăruit și pe Însuși Tatăl Îl arată oamenilor. Fiindcă, deși Tatăl era cunoscut și arătat în *Scriptura Veche*, El era cunoscut numai Iudeilor, și nici lor ca un Tată avînd Fiul, ci numai ca Dumnezeu și făcător al lumii; abia prin evanghelia S-a arătat la toată lumea că e Tată și că are Fiul.

¹ După Grigorie Teologul, „Hristos a fost trimis, e adevărat, dar ca om. (...) Iar dacă a fost trimis și ca Dumnezeu, ce dacă? Bună-voința Tatălui – la Care Hristos aduce din nou pe cele ale Lui [omenirea căzută, n. m.], pe Care Îl cinstește ca pe un început fără de început, ca să nu pară că este potrivit lui Dumnezeu – socotește-o a fi trimiteră” (*Cuvînt la Nașterea*). Și Pavel zice despre Hristos: „Socotiți pe Apostolul și Arhiepiscopul mărturisirii noastre, adică pe Trimisul” (*Evrei 3:1*). (n. aut.)

² Și *Faptele Apostolilor* zic să Sfîntul Duh a osebit pe Pavel spre evanghelia (adică spre bunăvestire): „Și, slujind ei Domnului și postind – zice – a zis Duhul cel Sfînt: Osebiți-Mi Mie pe Varnava și pe Saul pentru lucrul la care i-am chemat!” (*Faptele 13:2*). (n. aut.)

³ Adică bună-vestire a lui Dumnezeu, care – după Sfîntul Maxim – „este solie a lui Dumnezeu și mîngîiere către oameni, prin Fiul ce S-a întrupat și Care dă ca plată celor ce se supun Lui dumnezeirea cea nezidită a împăcării cu Tatăl. Iar «dumnezeire nezidită» numesc strălucirea cea după enipostatic chip, care nu are zidire, ci arătare neînțeleasă întru cei vrednici.”

Despre „evanghelia”, vezi la capitolul 14 al epistolei acesteia către Romani, ca să te încredești că Pavel nu numește aici „evanghelia” o carte a *Evangheliei* osebită de cele patru, precum au zis unii, mișcînd. Și ia aminte că – după Teodorit – Pavel zice aici că evanghelia (adică bunăvestire) e a lui Dumnezeu Tatăl, iar după puține o numește „a Fiului”, zicînd: „Martor îmi este Dumnezeu, Căruia slujesc cu Duhul întru evanghelia Fiului Său” (capitolul 1, stih 9). Se arată că Pavel pune aceleași lucruri uneori în seama Tatălui, iar alteori în aceea a Fiului, pentru că, după dumnezeire, Tatăl și Fiul sînt de o ființă și de o cinste. (n. aut.)

2. pe care mai-nainte a făgăduit-o prin Proorocii Săi,

Fiindcă și Elinii huleau propovăduirea evangheliei, zicînd că ar fi fost nouă, Pavel arată cu aceste cuvinte că era mai veche și decît Elinii înșiși și se preînchipuia Proorocilor. Și chiar numele bunei-vestiri se află la Proorocul David – care zice: „Domnul va da grai celor ce binevestesc cu putere multă” (*Psalm 67:12*) – și la Isaia: „Cît sînt de frumoase picioarele celor ce binevestesc pacea!” (*Isaia 52:7*).¹

întru Sfintele Scripturi

Căci Proorocii nu numai că spuneau cele ale bunei-vestiri, dar le și scriau, iar cu fapta închipuiau cele zise: precum Avraam, prin Isaac, a preînchipuit Patima lui Hristos; iar Moisi mai-nainte a însemnat Crucea lui Hristos prin înălțarea șarpelui de aramă, și prin întinderea mîinilor sale (cînd a bătut pe Amalic) și prin junghierea mielului. Căci, cînd voiește să facă lucruri mari, Dumnezeu le propovăduiește mai-nainte cu mulți ani. Și – măcar că Domnul zice: „Mulți Prooroci au dorit să vadă cele ce vedeți, și nu le-au văzut!” (*Matei 13:16*) – El arată că nu au văzut trupul Domnului și Patimile Lui cu ochii cei simțiți, dar fără a spune că nu le-ar fi văzut cu ochii cei gînditori și proorocești.

3. despre Fiul Său, Cel ce S-a născut din sămînța lui David după trup,

Aici, Pavel descoperă arătat amîndouă nașterile lui Hristos. Căci – zicînd: „despre Fiul Său”, adică al lui Dumnezeu – a arătat nașterea cea de sus și dumnezeiască; iar adăugînd: „din sămînța lui David”, a arătat nașterea cea de jos și omenească. Apoi, mai adăugînd și că „după trup”, a arătat că El are naștere și după Duh, adică după dumnezeire, „că – zice – duh este Dumnezeu” (*Ioan 4:24*).² Deci bunăvestirea aceasta nu învață despre

¹ În altă parte, David zice: „Bineveștiți din zi în zi mîntuirea Dumnezeului nostru!” (*Psalm 95*). Și Isaia: „În munte înalt suie-te, cel ce bineveștiți Sionului! Înălță glasul tău, cel ce bineveștiți Ierusalimului!” (*Isaia 40:9*); „(...) mîntuirea Domnului binevestind-o” (60:1); „(...) a binevesti săracilor m-a trimis” (61:1). Ci și Ioil zice: „În muntele Sionului și în Ierusalim va fi cel mîntuit, precum a zis Domnul, și cei ce binevestesc pe care i-a chemat Domnul” (2:32). (n. aut.)

² Și Teodorit a spus că adăugarea zicerii „după trup” însemnează că, după dumnezeire, Hristos este cu adevărat Fiul al lui Dumnezeu-Tatăl; căci vorba „după trup” nu se poate spune despre cei ce sînt numai aceasta, adică doar oameni. Lor nu li se potrivea o astfel de adăugare, dar aici – fiindcă Dumnezeu-Cuvîntul ce S-a înomenit nu este numai om, ci și Dumnezeu mai înainte de veacuri – dumnezeiescul Apostol, pomenind de sămînța lui David, a trebuit să

vreun om gol¹, ci despre Fiul lui Dumnezeu; și iarăși, nu despre Dumnezeu gol, ci despre Cel ce S-a născut după trup din sămînța lui David. Fiindcă același Hristos este amîndouă: și Fiu al lui Dumnezeu, și fiu al lui David. Să se rușineze dar Nestorie² care Îl numește pe Hristos doar om!

Însă Pavel, asemenea dumnezeieștilor Evangheliști, arată aici nașterea lui Hristos după trup, ca prin aceasta să-i povățuiască pe auzitori la nașterea cea de sus și dumnezeiască, pentru că Însuși Domnul S-a arătat mai întîi ca om, și apoi S-a cunoscut ca Dumnezeu.

4. Celui hotărît Fiu al lui Dumnezeu întru putere, după Duhul sfințeniei, prin învierea Lui din morți, Iisus Hristos, Domnul nostru,

Mai sus, Pavel a zis că evanghelia pe care o propovăduiește este „despre Fiul lui Dumnezeu”, iar acum adaugă și cum S-a cunoscut El că este Fiu al lui Dumnezeu. Și zice: „Celui hotărît”, adică arătat cu dovadă, adevărit și judecat că este Fiu al lui Dumnezeu, căci judecata, și alegerea și hotărîrea se zice „hotar”.³ Toți – zice – au hotărît și au ales că Hristos este Fiu al lui Dumnezeu. De unde? Dintru „putere”, adică din puterea minunilor pe care le-a făcut. Au mai hotărît că Acesta este Fiul lui Dumnezeu și „după Duhul sfințeniei”, adică din Sfîntul Duh, prin Care sfințea pe cei ce credeau într-Însul. Dar și din învierea Lui din morți L-au hotărît că este Fiul lui Dumnezeu, pentru că numai El singur S-a sculat pe Sine-Și din morți, mare lucru fiind acesta: a pătimi, a muri și a învia. Pentru aceasta, Însuși Domnul zicea: „Cînd Mă veți înălța de la pămînt – adică: „atunci cînd Mă veți răstigni, și Eu Mă voi scula din morți” – atunci veți cunoaște că Eu sînt”, (anume: „că sînt Fiul lui Dumnezeu”) (Ioan 8:28).

5. prin Care am luat darul și apostolia (adică trimiterea), spre ascultarea credinței

Vezi – o cititorule! – socotința bine-mulțumitoare a Fericitului Pavel, care zice: Nu avem nimic al nostru, ci toate le-am luat prin Fiul⁴ – măcar că

adauge zicerea: „după trup”, învățîndu-ne luminat cum Hristos este Fiu al lui Dumnezeu și cum S-a făcut fiu al lui David. (n. aut.)

¹ „Gol” înseamnă aici (și în continuare) „doar”. (n. m.)

² Mare eretic, ce spunea că Preasfînta Fecioară nu este Născătoare de Dumnezeu, ci doar de Hristos, Care – nu se știe cum – ar fi ajuns să fie Dumnezeu abia după naștere. (n. m.)

³ Icumenie zice că numirea „hotărît” însemnează cunoștința cea fără îndoială și adevărată, „căci prin hotărîri cunoaștem cele pe care le știm cu adevărit, iar nu cu îndoială”. (n. aut.)

⁴ Procopie zice că Apostolii au putut să stăpînească lumea numai prin darul acesta și apostolia ce au luat, căci „cel ce nu e părtaș al firescului Stăpînitor, adică al Sfîntului Duh, nu poa-

prin Duhul au luat Apostolii darul apostolesc, căci „Acela (adică Mîngîietorul) a zis: Domnul vă va povățui pe voi spre tot adevărul” (*Ioan 14:13*). Iar în alt loc, Duhul a zis: „Osebiți Mie pe Pavel și pe Varnava la lucrul la care i-am chemat pe ei” (*Faptele Apostolilor 13:2*). Și Apostolul: „(...) prin Duhul se dă cuvînt de înțelepciune” (*1 Corinteni 12:8*). Ce împotrivire urmează însă de aici? Nici una! – căci cîte sînt ale Duhului sînt și ale Fiului, și, iarăși, cîte sînt ale Fiului sînt și ale Duhului, pentru că sînt de o ființă amîndoi.

Și zice: „am luat har și apostolie”, adică: Nu am săvîrșit nimic de la noi pentru a ne face apostoli, ci aceasta s-a făcut nouă de la darul cel de sus, că a îndupleca noi pe oameni este lucru al darului. Căci a călători și a propovădui Apostolii, acesta era lucru și ispravă a lor; iar a îndupleca pe cei ce îi auzeau, aceasta era cu totul ispravă a lui Dumnezeu.

Și – mai zice – am fost trimiși „spre ascultarea credinței”, iar nu spre vrajbe de cuvinte și întrebări, ori spre închipuiri prin cuvinte. Căci ce însemnează zicerea: „spre ascultarea credinței”? Aceasta, că acei ce învață, să asculte și să creadă fără să grăiască împotriva.¹

te stăpîni, fiindcă «fără Mine nu puteți face nimic» (*Ioan 15:5*). Și Apostolul zice: «prin darul și apostolia ce am luat spre ascultarea credinței», fiindcă împărați înțelepți și puternici nu au putut cu adevărat a stăpîni, iar Apostolii cei lipsiți de cele omenești au stăpînit și au biruit pe toată lumea” (tomul 1, foaia 1366 a celor opt cărți).

Iar Icumenie tîlmăcește „darul și apostolia” ca „dar spre apostolie”.

Iar marele Vasilie tîlcuiește aceasta așa: „Cînd zice Apostolul: «prin darul și apostolia ce am luat», arată bunățile date nouă de la Tatăl; iar cînd zice: «prin apropierea ce o avem», arată apropierea noastră și împrietenirea făcută cu Dumnezeu prin Hristos” (capitolul 8, *Despre Sfîntul Duh*). Din cuvintele marelui Vasilie se arată că Iisus Hristos este pururea mijlocitor și întru suirea cunoștinței noastre către Dumnezeu-Tatăl, și întru pogorîrea duhovniceștilor daruri întru noi de la Tatăl. Căci, precum zice tot Vasilie: „Calea cunoștinței de Dumnezeu este de la Duhul cel unul, prin unul Fiul, la unul Tatăl; iar de altă parte, fireasca bunătate, și sfințenia cea după fire și vrednicia împărătească ajung de la Tatăl la Duhul prin Cel unul născut” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 18). Pentru aceasta, și Grigorie al Tesalonicului zice: „Una e pornirea voii dumnezeiești, pornind din întîi-începătorul pricinuitor Tatăl, înaintînd prin Fiul și arătîndu-se întru Sfîntul Duh. Și aceasta e arătată din fapte, că, de aici, toată firea se face cunoscută ca lucrare” (capitolul 112).

Bagă de seamă însă că Hristos pururea Se află mijlocitor în două feluri: și ca Dumnezeu – după cum zic amîndoi sfinții arătați mai sus; și ca om – precum învață Teodorit, tîlcuind vorba „arhiereu veșnic”, după Pavel, care spune: „(...) unde Iisus a intrat pentru noi ca înainte-mergător, făcîndu-Se arhiereu în veci, după rînduiala lui Melhisedec” (*Evrei 6:20*). Zice Teodorit: „Este arhiereu în veac nu doar aducînd jertfă, că o dată a adus jertfă al Său trup, ci ca mijlocitor, aducînd la Tatăl pe cei ce cred; «că prin El – zice – avem și unii, și alții apropierea către Tatăl, într-un Duh» (*Efesenii 2:18*).” Și Însuși Domnul zice în sfințitele *Evanghelii*: „Nimeni nu vine către Tatăl fără numai prin Mine” (*Ioan 14:6*). Vezi și aceasta: „(...) Care Se și roagă pentru noi” (*Romani 8:34*). Și subînsemnarea zicerii: „Unul este și mijlocitorul între Dumnezeu și oameni” (*1 Timotei 2:5*). (n. aut.)

¹ Și să nu iscodească nașterea și ființa lui Dumnezeu – după Icumenie. (n. aut.)

întru toate neamurile, pentru numele Lui,

La toate neamurile – zice – am luat dar, nu numai eu, ci și ceilalți Apostoli. Fiindcă Pavel nu a umblat pe la toate, doar dacă nu ar zice cineva că le-a străbătut totuși, deși nu în vremea vieții, ci după moarte, când, prin epistolele sale, umblă împrejur pe la toate neamurile.

Și s-a dat Apostolilor darul de a propovădui la neamuri „pentru numele lui Hristos”, ca acei ce vor auzi să creadă pentru numele, iar nu pentru ființa Lui. Fiindcă numele lui Hristos era cel ce făcea minunile, și aceasta avea nevoie de credință, fără de care mintea nu putea înțelege cum face minuni numele lui Hristos.

Vezi însă – o cititorule! – că darul evangheliei nu s-a dat numai unui neam, precum s-a dat *Testamentul cel Vechi* numai Evreilor, ci la toate neamurile.

6. întru care sînteți și voi chemați ai lui Iisus Hristos.

Aici, dumnezeiescul Apostol doboară mîndria Romanilor, căci zice: Voi, Romanii, care vă arătați că stăpîniți pe ceilalți, nu ați dobîndit nici o cinste mai mult decît celelalte neamuri, ci, precum propovăduim la ceilalți, tot așa și la voi. Așadar, nu vă mîndriți! Aceasta se tâlcuiește încă și într-alt fel: Voi, Romanii – zice – sînteți chemați și ați fost întîmpinați de darul lui Dumnezeu, iar nu de sine-vă ați venit la dar.

7. Tuturor celor ce sînteți în Roma, iubiți ai lui Dumnezeu, chemați sfinți,

Zice: Eu, Pavel, robul lui Iisus Hristos, nu grăiesc tuturor celor ce sînt în Roma de obște, ci vouă, „tuturor celor iubiți de Dumnezeu”. De unde se arăta însă că Romanii erau iubiți? De la sfințenie! Iar Pavel numește „sfinți” pe toți Creștinii¹ credincioși. Și a adăugat aceasta: „chemați”, aducîndu-le aminte de facerea de bine a lui Dumnezeu, zicîndu-le așa: Măcar de v-ați născut trupește din ipați (domnitori) și din eparhi (guvernatori), Dumnezeu v-a chemat însă cu aceeași chemare ca și pe cei de rînd și săraci, iubindu-vă și sfințindu-vă și pe voi la fel ca pe aceia.² Deci, fiindcă ați fost

¹ Scriu cu majusculă cuvîntul „Creștin” ca să arăt că el numește un neam osebit, alcătuit din cei botezați din toate celelalte neamuri. Acesta e *norodul cel nou al lui Dumnezeu, noul Israel*, de vreme ce Iudeii au pierdut această vrednicie, atunci cînd s-au lepădat de Hristos-Dumnezeu. (n. m.)

² Iar Icumenie spune că Apostolul a zis mai întîi: „cei iubiți ai lui Dumnezeu”, apoi: „chemați sfinți”, ca și cum ar fi zis: Din ce v-ați chemat, **din care osteneți**, din care isprăvi? De unde

iubiți și chemați și v-ați sfințit de Dumnezeu asemenea tuturor celorlalți, să nu vă mindriți asupra celor proști!¹

har fie vouă și pace

Și ce vă zic vouă, celor ce locuiți în Roma? Fie (în loc de: „vă urez”²) har vouă și pace! Pentru că Domnul a poruncit Apostolilor, când intră în casele oamenilor, să rostească mai întâi numirea păcii, spunând așa: „Și, în orice casă veți intra, mai întâi să ziceți: Pace casei acesteia!” (Luca 10:15). Fiindcă Domnul a nimicit vrajba cea multă pe care a născut-o nouă păcatul împotriva lui Dumnezeu, și ne-a împăcat cu Dumnezeu. Însă pacea aceasta nu s-a făcut din ostelile noastre, ci din darul lui Dumnezeu, și de aceea mai întâi e darul, apoi pacea. Deci Pavel se roagă ca amîndouă bunătățile acestea să rămîină totdeauna nemișcate întru noi, Creștinii, ca să nu păcătui-m iarăși și să nu ridicăm altă vrajbă împotriva lui Dumnezeu.³

*de la Dumnezeu Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos!*⁴

O, minune! Cît a putut darul ce vine din dragostea lui Dumnezeu! – pentru că noi, Creștinii, care eram vrăjmași ai lui Dumnezeu și ne-cinstiți, ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu și am cîștigat ca tată pe Dumnezeu.⁵ Deci, „de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos” se înțelege așa: O! De ar fi întru voi, Creștinii ce locuiți în Roma, harul și pacea adevărată, pe care Dumnezeu vi le-a dat din început și le poate păzi pînă în sfîrșit!

8. Mai întâi dar, mulțumesc Dumnezeului meu, prin Iisus Hristos, pentru voi toți, fiindcă credința voastră se vestește în toată lumea.

sînteți sfinți? Numai din singură iubirea lui Dumnezeu, căci El – iubindu-ne pe noi în dar și văr-sîndu-Și sîngele pentru noi – ne-a chemat la sfințenie și la moștenirea împărăției Lui. (n. aut.)

¹ Proști = simpli, umili, slabi (n. m.)

² Despre urarea aceasta, veți citi la *1 Corinteni*, unde am tîlcuit-o mai pe larg. (n. aut.)

³ Pentru aceasta, și dumnezeiescul Hrisostom, tîlcuind cele mai de sus, zice: „O, minunată urare, ce aduce nenumărate bunătăți!” (n. aut.)

⁴ Bagă de seamă că – după Teodorit – Apostolul a terminat aici înainte-scrierea epistolei acesteia: „Pavel – zice – robul lui Iisus Hristos, tuturor celor ce sînteți în Roma iubiți ai lui Dumnezeu, chemați sfinți. Har fie vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul Iisus Hristos!” Și, pîrînd a le lăsa deoparte pe toate celelalte, le roagă lor mai întâi darul lui Dumnezeu, pentru că prin acesta au dobîndit mîntuire toți cei ce au crezut; apoi, pacea, prin care însemnează toată isprava faptei bune, căci cel ce îmbrățișează viețuirea după evanghelie, cel ce se sîrguiește a sluji Lui întru toate, se află în pace cu Dumnezeu. Iar dătător al bunătă-ților acestora Îl arată nu numai pe Tatăl, ci și pe Fiul. (n. aut.)

⁵ Pentru aceasta zice dumnezeiescul Hrisostom: „Iar cînd zice «fii», descoperă vistieria tuturor bunătăților.” (n. aut.)

Cu adevărat, înainte-cuvîntarea aceasta este potrivită în sufletul fericitului Pavel! Căci prin aceasta ne învățăm și noi, Creștinii, să mulțumim lui Dumnezeu nu numai pentru bunățile pe care ni le-a dat nouă, ci și pentru acelea dăruite celor de aproape ai noștri, fiindcă acesta este lucrul dragostei. Pavel mulțumește însă lui Dumnezeu nu pentru bunăți pămîntești și stricăcioase, ci pentru că Romanii au crezut în Dumnezeu. Și, zicînd: „Dumnezeului meu”, Apostolul a arătat așezarea iubirii ce o avea către Dumnezeu, însușindu-și-L pe Dumnezeuul tuturor oamenilor, precum fac de multe ori și Proorocii¹. Ci Însuși Dumnezeu face aceasta, numindu-Se pe Sine „Dumnezeu al lui Avraam, și Isaac și Iacov”, ca să arate osebita iubire ce are către strămoșii aceștia. Iar Pavel zice că mulțumește lui Dumnezeu „prin Iisus Hristos”, căci Hristos este mijlocitorul și pricinuitorul mulțumirii noastre către Dumnezeu, nu numai pentru că ne-a învățat a mulțumi curat, ci și pentru că ne-a învățat să aducem mulțumirea aceasta lui Dumnezeu Părintele.

Dar pentru ce mulțumește Apostolul? Pentru că credința Romanilor „se vestește în toată lumea”. Cu aceste cuvinte, el mărturisește pentru dînșii două lucruri: întîi că au crezut curat, iar apoi că au crezut cu atîta îndrăzneală, încît credința lor s-a propovăduit peste tot, astfel că, auzind, toți se folosesc printr-înșii, îndemnîndu-se a rîvni și a urma împărăteștii cetăți a Romei.² Și, măcar că în Roma propovăduise Petru, Pavel mulțumește pentru credința ucenicilor aceleuia, ca și cum ar fi fost urmarea lucrării lui, așa slobod fiind de trei ori fericitul de toată pizma și zavistia.

9. Că martor îmi este Dumnezeu, Căruia slujesc cu duhul meu întru evanghelia Fiului Lui, că neîncetat fac pomenire pentru voi întru rugăciunile mele totdeauna,

¹ Proorocul David zice: „Dumnezeule, Dumnezeul meu, către Tine mînc!” (*Psalm 62:1*), și: „Mîntuiește pe robul Tău, Dumnezeul meu!” (*Psalm 85:2*) și: „Doamne Dumnezeul meu, măritu-Te-ai foarte” (*Psalm 103:1*). Și Isaia: „Iată, Dumnezeul meu, mîntuitorul meu” (*12:12*); și iarăși: „Și Dumnezeul meu va fi mie tărie” (*49:5*). Și Osie: „Domnul Dumnezeul meu ești Tu” (*2:23*). Și Miheia: „Apăra-mă-voi de Dumnezeul meu cel prea-înalț” (*6:6*). Și Avacum: „Domnul Dumnezeul meu e puterea mea” (*3:15*). Și în *Scriptura cea Nouă* și în predania evanghelică (a bune-vestiri), mulți din sfinți Îl însușesc loruși pe Dumnezeu și pe Iisus Hristos, și mai ales Teologul Grigorie, zicînd: „Iisusul meu” (*Cuvînt la Botez*). Iar Dionisie Areopagitul și-L însușește și el pe Hristos, însă acoperit, zicînd: „Să povățuiască cuvîntul Hristosul – de este iertat a zice – Cel al meu” (*Despre ierarhia bisericească*). (n. aut.)

² Iar Teodorit spune și pricina pentru care credința Romanilor se propovăduia în toată lumea, căci „întru acea cetate aveau tronul împărăției Romanilor din vechime, și de acolo se trimiteau atît stăpînitorii neamurilor, cît și cei ce adunau dajdiile cetăților; încă și toți cei ce aveau daruri împărătești acolo se adunau. Și, prin toți aceștia, se propovăduia pretutindeni că și cetatea Romanilor a primit învățătura lui Hristos, iar aceasta pricinuia prea-mare folos celor ce azeau.” Iar că întru acea vreme Roma era plină de oameni din toată lumea, mărturisește istoricul Athenagora, numind Roma „norod al lumii”. Și iarăși zice: „Nu ar arunca cineva săgeata departe de țintă numind cetatea Romei, pe scurt, «cuprindere a lumii»” (cartea I). (n. aut.)

De vreme ce Pavel nu-i văzuse încă pe Romani, dar zicea că îi pomenește totdeauna, el cheamă ca martor pe Dumnezeu, Care cunoaște inimile. Și vezi – o cititorule! – iubire de Apostol, căci își aducea aminte mereu de niște oameni pe care nu-i văzuse la față. Și unde îi pomenea? În rugăciunile sale, și nu o dată ori de două ori, ci în toată vremea. Și zice: Slujesc lui Dumnezeu cu duhul meu – adică nu cu slujire trupească, ci duhovnicească. Fiindcă slujirea Elinilor către zeii lor era trupească și rătăcită, iar a Evreilor nu era rătăcită, dar era trupească și aceea. Iar slujirea cea după Hristos este și nerătăcită, adică adevărată, și duhovnicească. De aceea a zis și Domnul Samarinenței: „Adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr” (Ioan 4:23).¹

Și, de vreme ce sînt multe chipuri ale slujirii – că unul slujește lui Dumnezeu iconomisind numai lucrurile sale, iar altul purtînd grijă de frații străini și de văduve (precum era Ștefan, întîiul mucenic, și ceilalți șase diaconi pentru mese), iar altul cu slujba cuvîntului și a învățaturii – de aceea zice Pavel: „Eu slujesc lui Dumnezeu cu evanghelia (adică cu bunăvestirea) Fiului Lui”. Aici spune că evanghelia e a Fiului, deși mai sus a zis că e și a Tatălui, dar nu este nici un lucru de mirare, căci cîte sînt ale Tatălui sînt și ale Fiului; și iarăși, cîte sînt ale Fiului sînt și ale Tatălui, fiind Ei de o ființă. Și zice că slujește lui Dumnezeu cu evanghelia ca să arate cîtă purtare de grijă avea pentru Romani, fiind arătat că acela căruia i s-a încredințat slujba evangheliei trebuie a purta grijă de toți cei ce primesc cuvîntul evangheliei, din care făceau parte și Romanii.²

¹ [...] Astfel, slujirea aceasta, care în limba elină se zice *latría*, se dă numai singurului Dumnezeu, cum a zis Însuși Dumnezeu: „Domnului Dumnezeului tău te vei închina și Acestuia singur *latrevsi*” (adică vei robi ori vei sluji) (*Deuteronomul* 6:13), ca Unuia ce este mai presus de toate și pricinuitor și de a fi făpturile, și de a fi bine. Pentru aceasta, și Dionisie al Gavalilor hotărăște [definește, n. m.] că *latría* este robie care se dă numai lui Dumnezeu, după zicerea: „după chip și după asemănare”. Și Soborul al 7-lea a zis în hotărîrea sa ca „să se dea sfințelor icoane sărutare, și cinste și închinăciune, nu însă după adevărata credință și *latrie* (slujire) a noastră, care se cuvine doar firii dumnezeiești”.

Și – fiindcă buna-cinstire de Dumnezeu se împarte în două: în credință și în fapte, adică în teorie și în faptă – atunci și *latría* (adică robirea ori slujirea) se împarte în două: în *teoretică* – după care și Îngerii slujesc lui Dumnezeu, precum cîntă Biserica: „Acum Puterile cerurilor împreună cu noi nevăzut slujesc” – și în *practică* (adică *lucrătoare*). Pentru aceasta, așa hotărăște *latría* și Nil: „*Latría*, dîndu-se lui Dumnezeu cel cunoscut, este și înțelegătoare [mintală, n. m.], și trupească, avînd ca semn supunerea înaintea legilor lui Dumnezeu.” Și Sfințitul Teofilact zice: „*Latría* este cinstirea cea prin faptă.” Iar marele Vasilie zice: „*Latría* este slujirea întinsă, necurmată și nerăspîndită către acela care este slujit. Deși, după un cuvînt mai temeinic, slujirea lui Dumnezeu este mai ales practică și se naște din voință, ea este și teoretică, săvîrșindu-se adică prin credință, și prin nădejde și prin dragoste, fiindcă și lucrarea tinde către sfîrșit teoretic.” (n. aut.)

² Iar Teodorit zice că Pavel a adus aici martor pe Dumnezeu că era hirotonisit învățător al tuturor neamurilor, fiindcă trecuse vreme îndelungată fără să se fi dus la dînșii (la Romani) și